

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SOGNEPRÆST
KRISTIAN JOHAN FREDERIK FRIIS
OG
JULIANE MARIE FRIIS,
FØDT LANDKILDE
1832—1911

I

FRA KRISTIAN JOHAN FREDERIK FRIIS BARNDOM.

UFULDENDTE SELVBIOGRAFISKE OPTEGNELSER
NEDSKREVET I AARENE 1904—1910.

I Jesu Navn.

NAAR jeg her begynder paa at skrive mit Levnedsløb, saa er Grunden den, at jeg nu efter min Afsked i min Alderdom, da jeg sidder og venter paa Afskeden fra denne Verden, føler Trang til at gennemleve i Erindringerne mit nu snart afsluttede Liv, som med Guds Hjælp kan hjælpe mig til at takke og prise Gud Fader for al hans Naade imod mig. Muligvis jeg brænder disse Optegnelser, naar de ere sluttede; men mulig jeg lader dem ligge efter min Død til min Efterslægt, som det muligen kan interessere at høre nærmere om mig.

Dette er kun Optegnelser, efter som det falder mig i Hukommelsen, som naar jeg har siddet og fortalt mine Børn og Børnebørn «Oplev». —

Jeg er født i Kjølstup Præstegaard ved Kjerteminde Fjords inderste Vig 6te (sjette) Avgust 1833, blev døbt i Kjølstup Kirke 18. Septbr. 1833. Fadderne vare: Madam Friis, Præstekone i Marslev, Jomfru Betzy Friis i Kjølstup, Grev Ahlefeldt Laurvigen af Lundsgaard, Kammeraad Larsen i Hundslev og Cancelliraad Friis i Odense. Mine For-

ældre vare: Sognepræsten sammesteds, Otto Engelsted Friis og Hustru Mariane, født Friis. Min Moder var min Faders Broderdatter. Jeg var den 9de i Rækken af 13 Sødskende. 2 Søstre vare i en spæd Alder døde, førend jeg blev født. Paa de nærmeste ældre Sødskende nær vare de 4 ældste Brødre ude fra Hjemmet. — Disse 2 ældre Sødskende, Erik født 27. Januar 1830, og Othilia, født 1831, vare mine Legekammerater i Barndomsdagene, hvorom jeg har tydelige og klare Minder fra vore Lege med Kæpheste i Haven og vor Omgang med jevnaldrende Børn paa Ørnfeldt hos Forpagter (senere Proprietær) Andreasen, og en Tid 3 Sønner af Proprietær Povlsen paa Kejrup. Vi skiftedes med om Søndagen at komme sammen i de 3 Hjem, særlig mindes jeg Ørnfeldt og de jevnaldrende og noget yngre Børn, som jeg ogsaa i den voksne Alder stod i Forbindelse med. Henrik blev Officer, Karoline blev gift med den bekendte Regnebogsforfatter Chr. Hansen, Lærer paa Lahns Stiftelse i Odense, og Emil, der blev sindsygt. — Min Søster Othilia og jeg var særlig gode Venner og holdt altid sammen i Modsætning til Erik, som vi aldrig havde let ved at komme ud af det med.

Min første Undervisning fik jeg af min Moder, men det var kun lidt, da jeg snart kom til at dele Undervisning sammen med de 2 nævnte Sødskende, dels af en Lærerinde, min Kusine Maltholine Dyrhauge, dels i enkelte Fag, Regning, af Andenlæreren ved Almueskolen Johan Suhr, som kom en eller flere Gange om Ugen om Aftenen over i Præstegaarden. Fra denne Undervisning mindes jeg kun, at der paa Lærerindens Chatol fandtes af Gibs en siddende Engel med en Tavle, hvorpaa han skrev; jeg troede fuldt og fast, at han opskrev, hvad ondt og godt vi gjorde i Skolen, hvortil knyttede sig dunkle Forestillinger om Guds Alvidenhed. Ligeledes mindes jeg, at der paa Billederovnen hang et Billede af et Æselshoved med lange Øren, som blev hængt om vor Hals, naar vi vare dovne. Lærerinden var kærlig og god imod os; hvorvidt jeg var flittig, mindes jeg ikke, men jeg gik for at være Familiens gode Hoved, og der knyttedes vist store Forhaabninger til mig og min Begavelse og min Fremtid af min Lærerinde og Lærer og mine Forældre. I saa Henseende bleve de meget skuffede, enten fordi de overvurderede mine naturlige Evner, eller disse bleve svækkede ved Sygdom eller Mangel paa Flid og Udholdenhed.

Saaledes gik min første Barndom til 1841, da min Søster Othilia døde. Forinden havde jeg dog foretaget en længere Rejse, rimeligvis 1840 (eller maaske allerede 1839), med min Kusine og Lærerinde i Sommerferien hjem til hendes Fader, Valerius Dyrhauge, der var Forpagter af Vordingborg Færgegaard; han var den Gang Enkemand, men havde en med mig jevnaldrende Søn, Jørgen, som allerede dengang og senere blev min gode Ven og Legekammerat. Det var min Moders Søster, der havde været gift med Dyrhauge. Vordingborg Færgegaard staaer endnu saa tydelig for mig, saa jeg genkendte den, naar jeg senere sejlede med Dampskibet fra Masnedsund til Bogø (Stubbekøbing). — Det staaer for mig som en meget lykkelig Tid. Der var nok til at optage Barnesindet: den dejlige Have med Stranden tæt udenfor, Skoven paa Præstegaardens Mark, den store Avling med stort Folkehold og mange Kreaturer. Alle Mennesker, synes jeg, vare gode imod mig. Fantasien fik tilstrækkeligt at sysselsætte sig med, uden at jeg egentlig faldt hen i et Drømmeliv. Kirken og Kirkeklokken sysselsatte mig meget; jeg syntes Kirkeklokken talte og sagde: Kom! Kom! og det var mig en stor Glæde, naar jeg oppe paa Marken en Sommeraften kunde høre de mange Kirkeklokker rundt omkring fra blande deres Klang: Munkebo, Drigstrup, Kerteminde, Revninge, Rynkeby, Birkinde, Marslev. Særlig mindes jeg en Aften i Høsten: jeg var med paa Marken at køre Korn ind og fik Lov at køre Hestene frem, — da begyndte Aftenklokken at ringe. Manden, som rakte Negene op — min gode Ven Per Søren (eller Lystrup), en Jyde og Faders mest betroede Mand, tog saa Huen af og foldede Hænderne over Forkestagen, Pigen foldede Hænderne over Riveskaffet, og Karlen paa Læsset tog Huen af og knælede, og da det sidste Bedeslag var døet hen, sagde Per Søren: «Saa i Guds Navn, lad os faa det sidste Læs ind.» Derfor elsker jeg Grundtvigs Sang: «Kirkeklokke ej til Hovedstæder» osv.

Jeg mindes, naar Avlskarlen, der sad for Bordenden, skulde begynde at skære af et nyt Brød; saa gjorde han først Korsets Tegn over Brødet, og naar min Moder havde æltet Smør i Smørkældereren og lagt det i den ene Ende af Smørtruget, gjorde hun først tre Korsmærker i Smørret, inden hun gik derfra. Der var en stor Humlehave, og naar Humlerankerne med de mange vellugtende Humlekopper var skaaren af og bragte ind i et Lukaf ved Siden af den store Folkestue,

saa blev der om Aftenen sat det store Dejgtrug og et stort Bryggerskar derind og en Lysebuk med Spædelys paa sat midt i Karret, og saa sad alle Karlene og Pigerne og Far og Mor rundt omkring. Per Søren, der tillige var Havemand, skar da smaa Favfulde af Humlerankerne og bragte en til hver, og saa plukkede man Humlekopperne af og kastede i Karret, og naar man saa havde plukket sin Favfuld rén, raabte man: «Rus! Rus!», og saa kom Per Søren med en ny Favfuld og eftersaa den renplukkede, og saa vankede der Irettesættelse, hvis der fandtes Kopper, der ikke var plukket af. Jeg syntes, det var ganske forfærdeligt, hvis der ikke var plukket rent. — Naar Træfrugten var afplukket og lagt paa Halm i det murede Lysthus i Haven, saa samledes igen Gaardens Befolkning paa samme Maade, for at skrælle og skære Frugten i Stykker, der saa blev tørret i Ovn til Tørfrugt, naar der var bagt. I Folkestuen sad ogsaa Moder og støbte Lys. Der var en Maskine ligesom en Slags Hestegang, der kunde drejes rundt, og yderst hang der nogle runde Brikker, hvorpaa der var Kroge, og hvorpaa der hang Væger; disse Brikker kunde løftes af, og saa bleve Vægerne dyppede i smeltet Talg, og saaledes blev de skiftevis dyppede, indtil de vare passende tykke. Det var om Efteraaret efter Faareslagtingen, og saa blev ved samme Lejlighed lavet 2 Helligtrekongerslys \circ : 2 trearmede Lys, men hvor Lyset delte sig i tre Arme, blev der indlagt lidt Krudt; naar saa Helligtrekongersaften Lysene bleve tændte, ét i Folkestuen og ét i Stuen hos os, og de tre Grene vare nedbrændte til Krudtet, saa gav det et Knald, — det var for os Børn et spændende Øjeblik. Saa saa jeg paa, at der blev brygget, og fik Lov at smage paa den varme søde «Urt», inden der blev sat Humle til. Jeg saa paa, at der blev lavet Ost og fik Lov at smage af den friske krystede Ostemasse, inden den kom i Presse i Ostekoppen. Jeg var med, naar 2 Karle drejede det store Svinghjul, der drev Smørkjernen. Jeg saa, naar Karlen hedede Bagerovnen med Rapsfoder, og naar Brødene blev skudt ind i Ovn. Om Vinteren hørte jeg Tærskerne svinge Plejlerne i taktfaste Slag. Jeg kunde ogsaa undertiden faa Lov at komme ned i Kostalden, men var ængstelig for Tyren, som stod lige indenfor Døren. Ved de 2 Porte stod 2 Hunde bundne: «Lurham» ved Tofteporten og «Saaduham» ved

Strandporten. «Lurham» turde jeg gaa ind til, men «Saaduham» var jeg bange for.

Om Sommeren fik hele Familien undertiden en Køretur i 2 Vogne enten til Lundsgaards Klint ved Kjertemind eller til Bremerskov (ved Skovsbo), hvor der da legedes og spistes af medbragte Madkurve ved dækket Bord, eller en Sejltur til Munkebo, der laa paa den anden Side Fjorden. Vi sejlede da i en stor Sejlbaad (Beltsbaad) med en gl. Mand, der hed Hans Sørensen, der boede i Kejrup Skov, og som tidligere havde været Skytte hos den unge Rosenørn, Cilius Rosenørn, og havde været med ham i denne Baad paa Sælhundejagt i Store Belt. Naar vi saa kom i Land, gik vi bærende paa Madkurvene op til «Lodnehøj», hvor der var en vid Udsigt baade over Odense Fjord og Kjertemind Fjord, Kattegat og Store Belt. I Kjølstруп bleve vi kørte i Vogn ud til Baaden, da den laa et Stykke ude i Fjorden paa Grund af Lavvandet. Ogsaa til Herregaarden Selleberg i Birkende Sogn, der ejedes af en Proprietær Hvenegaard kom jeg — som jeg troer — temmelig hyppigt med mine Forældre; der var ingen Børn i deres Ægteskab, men de havde en Adoptivdatter, Karoline Hvenegaard, en Søsterdatter af Madam Hvenegaard, som jeg legede meget med, blandt andet lavede vi Mad paa et Dukkekomfur. Jeg tror nok, at der halvt for Spøg og halvt for Alvor paatænkes, at vi skulde have hinanden; men det forhindredes ved, at der kom en Kurre paa Traaden mellem Fader og Hvenegaard, saa de ikke mere holdt Omgang med hinanden, om der ellers muligen kunde være bleven noget af. Af denne Dissonants fik jeg først en Fært, da jeg som Student var ridende til Selleberg, for at faa Hvenegaards Tilladelse til, at Fader bortforpantede Kølstrup-Agedrup Kirkejord, som Fader som Beneficiarius havde i Fæste, men Hvenegaard sagde kort Nej. Madam Hvenegaard og Karoline saa paa mig med venlige og, jeg syntes, meget talende Øjne, som syntes mig at forudsætte, at noget ligesom laa bagved; det var vistnok sidste Gang, jeg saa Karoline, som jeg ikke havde set siden min tidligste Barndom. Hun blev gift med Forvalter Lassen, der først blev Forpagter og senere Ejer af Selleberg.

Vi Børns Opdragelse var tarvelig med Hensyn til Mad og Drikke, dels vel af Princip hos vore Forældre, dels vel ogsaa begrundet i den Nødvendighed, der fulgte med den store Børneflokk og mine Forældres

trange Kaar i de første 10—20 Aar af deres Ægteskab. Kølstrup-Agedrup var et endog meget godt Embede, men dels ved Anskaffelsen af Besætning til den store Avling, dels ved Pengeforandringen sank Fader i en meget stor Gæld, efter hans eget Sigende c. 11,000 Rigsdaler, men Tiderne forandrede sig og mine Forældre fik Gælden betalt, trods de mange Børns Opdragelse og megen Sygdom. Om Morgen fik vi Øllebrød med Mælk i, Øl fik vi ikke at drikke, derimod stod der paa Kakkellovnen i Dagligstuen en Potte med skummet Mælk rigelig blandet med Vand. Til Middag fik vi vist kraftig og god Landsbykost, saa meget vi vilde, men der taaltes ingen Kræsenhed, og vi skulde spise op; om Aftenen fik vi som Folkene: Grød med Mælk eller Kartofler med Meldyppelse til. Om Klædedragten mindes jeg intet. Udenfor de regelmæssige Maaltider fik vi intet, var vi meget sultne, havde vi Lov til at tage Rugbrød i Brødbøtten i Køkkenskabet, og tage Køkkensalt og strø paa fra Saltkarret — «Salt og Brød gør Kinden rød» — eller vi kunde faa en kogt Kartoffel og dyppe den i Salt. Lækkerier vankede der saare lidt af: Frugt i Frugtiden og, naar vi bad meget derom, lidt tørrede Æbler eller Pærer eller Kirsebær. Naar der var fremmede Børn, var Kirsebærssuppe et stort og vist almindeligt Traktement, som vi drak af Kopper om Aftenen.

Min Moder var en virksom Kone, og skal have været en dygtig Husmoder, der selv lavede Mad, besørgede Mejeriet osv.; undertiden havde hun Husjomfru, om hvilke jeg dog ikke havde nogen rigtig Forestilling. Moder var kærlig og god imod mig, jeg fik tidt Lov til at følge med hende i Køkken og Spisekammer og Mælkestue og Smørkælder og i Haven med hende at stikke Asparges; og naar hun sad og spandt paa sin Rok, fik jeg Lov til at fæstne et Stykke «Bindegarn» (o: selvlavet Seglgarn) ved Rokken, og saa sad jeg paa en Skammel og legede at køre, eller hun fortalte mig Historier om Lærken, der maatte flytte med sine Unger, da Høsten kom, eller om Hjorten, der søgte Tilflugt i Kostalden, som Røgteren ikke saa, men Manden med 4 Øjne straks opdagede. Fader opholdt sig meget paa sit Studerekammer, men jeg husker dog, at han legede med mig og satte mig op paa sit Hoved, saa jeg kunde se Minutviseren bevæge sig paa det store Bornholmske Uhr i Dagligstuen. Forresten havde vi ogsaa Barnepigee, kan jeg huske, særlig en, der hed Maren, en Datter af

Degnen Slengerik i Vesterkjærby, om hvem senere. Jeg havde en dyb Respekt for mine Forældre, særlig for min Fader, og mindes aldrig at have været dem ulydig; kun en Gang i denne Periode kan jeg huske, at jeg fik Smæk af min Fader paa den blottede Bagdel — fordi jeg ikke kunde holde mig tør i Sengen om Natten. Jeg kan heller ikke huske, at nogen af mine Sødskende fik Straf.

Denne Barndomstid til mit ottende Aar staar for mig som en saare fornøjelig og glædelig Tid; jeg ved aldrig af, at jeg kedede mig, skøndt Legetøj kendte jeg intet til uden Kæpheste og Pilefløjter. Den eneste Sorg, jeg kan mindes, var, at jeg en Aften, da vi havde Besøg af fremmede Børn, pludselig fik en forfærdelig Ørepine, en Forløber for mange Aars tidt og ofte tilbagevendende Ørepine, som vel ogsaa var Begyndelsen til min Tunghørighed i senere Aar.

Skolegang i Odense og langvarige Sygdom.

Jeg mindes dunkelt min omtrent 2 Aar yngre Broder, Johannes Edelberts Død 1838, 3 Aar gammel, rimeligvis af Strubehoste. I For-aaret 1841 døde min kære Søster og Legekammerat Othilia c. 9¹/₂ Aar gl., det var mig naturligvis en stor Sorg, men endnu større Sorg var det for min Moder, jeg husker godt min Moders Taarer, og da hun var død, at Fader kom og fik Moder med en Spadseretur i Haven, idet han sagde: «Nu, lille Jane, giver vi Sorgen Rum, og saa tager vi igen fat paa Arbejdet.» Jeg gik nu alene, thi min Broder Erik var kommen i Odense Realskole, og jeg gik og tumlede om paa egen Haand, og jeg mindes en Dag, da Moder sagde til mig: «Vil Du ikke blive hos mig nu, jeg er saa alene, da Othilia er borte?»

Saavidt jeg husker, var det efter Sommerferien, at ogsaa jeg kom i Odense Realskole og kom til at bo tilligemed Erik hos Adjunkt Lassen (fra den nedlagte Nyborg Latinskole), nu Medbestyrer af den ny oprettede Realskole. Vi boede i den saakaldte «Falbes Gaard» paa Klingenberg, hvor man mente det spøgede i Baggaarden, hvor vi boede. Udenfor Porten laa en stor flad Sten med 2 Mærker ligesom af Fodspor, om hvilke Sagnet gik, at en Jomfru, som blev forfulgt af Svenskerne op i St. Knuds Kirketaarn, for at frelse sig sprang ud af

Taarnet og dalede ned paa Klingenberg. De Klasseværelser, hvori jeg gik, vare i den ene Forstander, Sørensens, Gaard ogsaa paa Klingenberg, medens de andre vare i «Falbes Gaard». Jeg havde ikke gaaet ret længe i Skolen, da jeg blev meget syg — efter hvad senere er fortalt mig af Betændelse i Hjertenettet — og laa meget længe syg og fra Bevidstheden, og derved er der ligesom taget et Stykke ud af mit Bevidstheds Liv. Jeg husker tydelig, da jeg første Gang til mine Omværendes Overraskelse vaagnede til Bevidsthed. Min Moder havde været ude og plejet mig, og saa var hendes Søster «Tante Edle», som var i Præstegaarden, kommen ud for at afløse hende, og hun havde stegte Æbler med; og de mærkede først, at min Bevidsthed var vendt tilbage, da jeg forlangte et stegt Æble, som jeg ikke maatte faa. Reconvalescentsen gik kun langsomt. Endelig da jeg var kommen saa vidt, at jeg kunde gaa Adjunkt Lassens Stue én Gang rundt, skulde jeg føres hjem paa Landet. Jeg blev indpakket i Sengklæder og liggende i min Faders Wiernervogn kørt hjem; men ussel var jeg, og man tvivlede næsten om, at jeg nogensinde kunde komme mig. Jeg skulde jo beskæftiges, og lærte da mange Haandarbejder, som mine Kræfter kunde overkomme: Strikning, Brodering paa Kanevas, Klipping og lignende af Papir, hvad jeg siden aldrig har glemt. Moder havde jo sit store Hus at besørge, og saa blev jeg sat op i Sofaen i Puder bag mig og ved Siden og Bordet trukken tæt til med et Brædt foran mig, hvorpaa Papir og Klister osv. Men en Dag kom Moder op at se til mig, og saa saa hun mig dejset om, og jeg havde kastet en voldsom Masse Materie og Blod op. Der blev en voldsom Forskrækelse, men fra den Dag bedredes jeg kendelig og vist temmelig hurtig. Fra denne Sygdom mindes jeg, at jeg skulde have Islandsk Mos kogt i Gelé som Rhabarbergroed og derpaa have nymalket Mælk, og skønt det var meget tidlig paa Aaret, blev en Ko sat paa Græs paa Strandrevlen, forat jeg skulde have Græsmælk paa Grøden.

Saa gik jeg vist en kort Tid i Almueskolen hos Hr. Suhr, ligesom en kort Tid førend jeg kom i Odense Realskole. Min Fader var vist i Forlegenhed med, hvor han skulde sætte mig i Skole. Min ældste Broder Povl var bleven sat i Skole i Vordingborg Latinskole, som den Gang styredes af den bekendte Skolemand Rektor Lange; Embedet som Præst i Vordingborg søgtes vist i den Anledning af min

Fader for at faa Børnene i Skole der, men han fik ikke Embedet. Povl gik det ikke godt i Skolen, og han skulde være Oversidder i øverste Klasse, men det vilde han ikke og tiltvang sig af Fader at blive taget ud af Skolen og komme til Landvæsenet. Mærkeligt at Fader lod sig tvinge; hvis Fader ikke vilde, truede Povl med at lade sig hverve til den vestindiske Hærstyrke. De tre næste Brødre Frederik, Maltha og Hans bleve satte i Odense Latinskole, hvor Saxtorf var Rektor, og de dygtige Lærere Kalkar og Paludan-Møller dengang var ansatte. Frederik var meget dygtig og flittig, han døde som stud. theol. 1842 i Kbhvn.; Maltha døde som Discipel i Odense Skole, han skal ogsaa have været flink; derimod var Hans ikke flittig og havde ingen Lyst til at læse; hans Evner gik vel heller ikke i Retning af boglig Syssel. Den næste Broder Erik var der ikke Tale om skulde studere, hvad Grunden end var; mulig han var af mindre Evner, men i hvert Fald var han allerede fra Barns Ben af et vanskeligt Sindelag. Moder mente, at det stammede fra, at Moder, medens hun bar ham under sit Hjerte, i lang Tid, saavel som Fader, var syg til Døden af Sprinkler (Forraadningsfeber).

Foreløbig kom jeg igen en meget kort Tid i Odense Realskole, men efter Sommerferien blev jeg sendt til København for at sættes i Borgerdydskolen paa Kristianshavn, som dengang var kommen i stort Ry under Dr. phil. Krarups Styrelse, og jeg skulde bo sammen med min ovenomtalte Broder Frederik.

Jeg kom til Kbhvn. lykkelig og vel og saa min Broder Frederik med Studenterhuen staa yderst paa Toldboden at tage imod os. (Studenterhuen var dengang sort Klæde med rødt Klæde om Kanten og et Metal-Minervabillede foran.) Vi kom til at bo paa Kristianshavn paa Hjørnet af Sofiegaden og Overgaden over Vandet hos en Enkefru Harboe, hvor der boede flere unge Mennesker, af hvilke jeg ikke mindes nogen klart.

Det var altsaa i Sommeren 1842 i 9-aars Alderen, jeg kom til Kbhvn. og i Borgerdydskolen. Den første Morgen blev jeg fulgt i Skole af Niels Lambertsen, en Islænder, der boede i samme Hus, men han gik i øverste Realklasse, medens jeg kom i 4de Realklasse. I Novbr. Maaned blev samtidig min Broder Frederik og Rektoren N. B. Krarup syge, og døde begge i Decbr. Maaned 1842. Det gjorde

dog ikke stor Forandring i min Stilling, idet jeg blev i Huset hos Enkefru Harboe, og Martin Hammerich overtog Skolen. Enkefru Harboe var Moder til den «Herman», som Fru Hejberg omtaler i sine Erindringer, og som greb saa dybt ind i Fru Hejbergs Barndoms- og tidligste Ungdomsliv, og til Fru Hejbergs Veninde, «Herman»s Søster,

KRISTIAN JOHAN FREDERIK FRIIS.

Tegnet af Medaillør Harald Conradsen en Aften i Aarene 1844—1847 hos Enkefru Ørgaard, i hvis Hus Kristian Friis den Gang boede og med hvis Datter, Regina, Conradsen den Gang var hemmelig forlovet og senere blev gift.

Arenthine Harboe. Hun var hjemme hos sin gamle Moder og var vel den egentlige Styrende. Hun havde før haft Drengene i Huset og var en kærlig, god, dygtig og velbegavet Kvinde, der havde plejet min Broder trofast under hans Sygdom (Rosen og Hjernebetændelse) og derefter tog sig moderlig af mig. Hun sørgede ikke blot for Føde og

Klæder og Renlighed, men holdt ogsaa Kontrol med min Skolegang og mine Lektier. Hun var ubøjeelig streng, men jeg holdt meget af hende, og det staar for mig, som havde jeg blevet længere under hendes Forsorg, saa vilde min Skolegang og min Opdragelse have faaet bedre Fremgang. Men et Aarstid efter, 1843, døde Fru Harboe; dette Hjem blev saa opløst, og Arentine Harboe tog til en Slægting, Justitsraad Rummelhoff, By- og Herredsfoged i Nykøbing paa Mors. Senere kom hun i Huset hos den bekendte Digter og Skuespiller Hædts Moder (se Fru Hejbergs Selvbiografie).

II.

KRISTIAN JOHAN FREDERIK FRIIS' BARNDOM OG UNGDOM.

1833—1858.

JEG, Christian Johan Frederik Friis, er født den 6. August 1833 i Kjølstrop Præstegaard ved Kjerteminde Fjord i Fyen, hvor min Fader Otto Engelsted Friis er Præst og min Moder er Mariane Friis, en Broderdatter af min Fader. I min tidligste Barndom blev jeg tilligemed en ældre Broder og Søster undervist i Hjemmet. Næppe 7 Aar gammel blev jeg ved denne Søsters Død tilligemed min ældre Broder sat i Odense Realskole; men efter næppe $\frac{1}{2}$ Aars Forløb faldt jeg i en meget langvarig og farlig Sygdom, af hvilken jeg først saa nogenlunde kom mig efter over $1\frac{1}{2}$ Aars Forløb. Efter nogle Maaneder igjen at have gaaet i Odense Realskole kom jeg til en ældre Broder, der opholdt sig som Student i Kjøbenhavn, og blev i September 1842 sat i Borgerdydsskolen paa Christianshavn, der dengang bestyredes af Dr. Krarup. Kort Tid efter døde min Broder, men jeg vedblev alligevel at gaae i Skole derovre. Under min Skolegang blev jeg oftere afbrudt og forstyrret ved flere Sygdoms-Anfald, jeg leed af stærk Fuldblodighed, der yttrede sig i en vis Tunghed og Døsighed, hyppig Ørepine i den Grad at det oftere var nærved at gaae over til Hjernebetændelse, til lige var jeg 2 Gange saa godt som døv, hvilket kun hævedes ved længere Kure. Imidlertid naaede jeg dog saavidt ved forstærket Flid og et bedre Helbred i øverste Klasse, at jeg 1851 dimitteredes til Universitetet og bestod Artium med Haud illaud. Jeg skulde nu vælge et Brødstudium; Studeringerne havde jeg aldrig haft Lyst til, vel ogsaa begrundet for en Deel i mit svagere Helbred; men jeg gav dog efter for mine Forældres inderlige Ønsker; jeg tog 1ste Deel af 2de Examen i Januar 1852; men nu begyndte mit Helbred atter at blive daarlig; jeg blev angreben af Krampe, og fik derfor 2den Deel først i Vinteren

Medens Kaldenavnet Christian i Kirkebogen er stavet med Ch og af Pastor Friis endnu 1858 skrevet saaledes, skrev han allerede i 1860'erne og næsten altid senere Kr.

52—53. Det var min Bestemmelse, naar jeg skulde studere, da at studere Theologie, — Præst var jo min Fader —, men Studeringerne ved Universitetet kunde ikke gaae paa Grund af Krampen, der stedse kom hyppigere og voldsommere. Lægen raadede mig til at tage Ophold paa Landet for ved stærkere Motion og Landluften muligen at forbedre mit Helbred. Min Stilling blev da saaledes ordnet, at jeg i 1853 i Foraaret rejste hjem for ved Vejledning af min Faders Nabo-præst Pastor M. Wad i Seden at fortsætte mit Studium, i Foraaret 1854 kom jeg i hans Huus og forblev der til Eftersommeren 1857. Tidligere havde jeg ingen Lyst til Studeringerne, og heller ikke nu vendte min Hu sig synderlig til det Videnskabelige i Theologien, men i hans Huus, ved hans redelige og kjærlige Omgang lærte jeg ikke alene at troe paa ham, i hvis Blod vi have Syndernes Forladelse og Fred og Samfund ved Gud Fader i Himlen, men jeg lærte at glæde mig til den Gjerning at forkynde hans Evangelium, der er en Guds Kraft til Salighed for hver den som troer, og det var med dette Maal for Øje jeg fortsatte mine Studeringer, forsaavidt min Sygdom, der endnu varede et Par Aar og en senere langvarig Øjensvaghed tillod det. I Eftersommeren 1857 forlod jeg Pastor Wad og hans Huus, hvem jeg skyldte saa meget og hvis Kjærlighed og Deeltagelse heller ikke siden den Tid har forladt mig; jeg rejste til Kjøbenhavn, for den sidste Tid før Examen at deeltage i Universitetets Øvelser; og ab-solverede i Juni dette Aar Attestats med Karakteren Haud. illaud II^d gr.

Det var jo mit Ønske saavidt mulig at indtræde i gejstlig Virksomhed, og det var mig kjært at dette kunde skee hos min egen Fader, der med saa megen Kjærlighed og Udholdenhed havde søgt at bringe mig til dette Maal. I afvigte October underkastede jeg mig de practiske Prøver med Haud for Prædiken og Laud for Katechisation for Hs. Højærværdighed Biskop Engelstoft, hvis venlige Imødekommen jeg skylder, at jeg allerede imorgen kan vente at indvies til Guds Ords Forkyndelse i Menigheden, hvortil jeg beder, at Gud for Christi Skyld vil give mig sin Velsignelse.

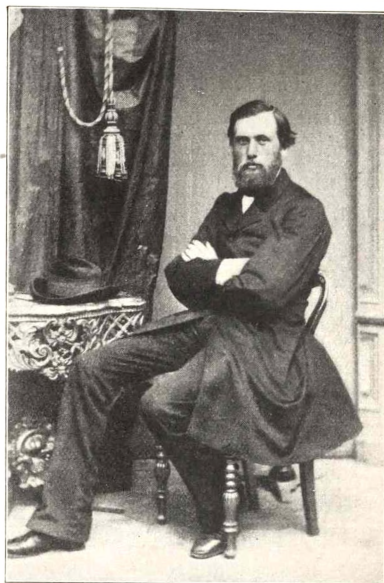
Odense den 4. Novbr. 1858.

Chr. Jh. Fr. Friis.

Udskrift af Fyens Bispeembedes Protokoll til
Indførelse af Levnetsløb af de Candidater, som
i Fyens Stift ordineres. Landsarkivet, Odense.

JULIANE MARIE FRIIS,
født Landkilde.
Fotografi fra omtr. 1864.

KR. FRIIS.
Fotografi fra omtr. 1864.

III.

Fra November 1858 til sin Faders Død 30. December 1864 og endnu halvandet Aars Tid derefter, idet forskellige Forhold ved Embedet forårsagede at en ny Sognepræst ikke straks kunde udnævnes, virkede Kr. Friis som Præst i Kjølstrup.

Han tog fat paa Gærningen med Mod og Glæde, og det blev en Tid rig paa indre Udvikling hos ham. Gennem sit Ophold hos Pastor Wad var han bleven paavirket af Grundtvigs religiøse og kirkelige Livssyn og han kom nu ind i det stærke aandelige Røre paa Fyn, der i Tilslutning til den langt tidligere begyndte Lægmandsbevægelse havde sit Midtpunkt i en Kreds af Præster, til hvilke ogsaa Pastor Wad hørte. Hovedmændene var Magister Karsten Viborg i Rynkeby, Nabo-sognet til Kjølstrup, Vilhelm Birkedal i det fjærnere liggende Ryslinge, Jørgen Bloch i Kjerteminde, G. Strøm i Marslev. Hyppige Sammen-

komster af de levende interesserede Præster, Bibellæsninger og gude-
lige Møder kendetegnede Bevægelsen, der voksede frem i Modsætning
til de ældre Præster, der holdt fast paa deres rationalistiske Opfattelse
af Kristendom og Kirke.

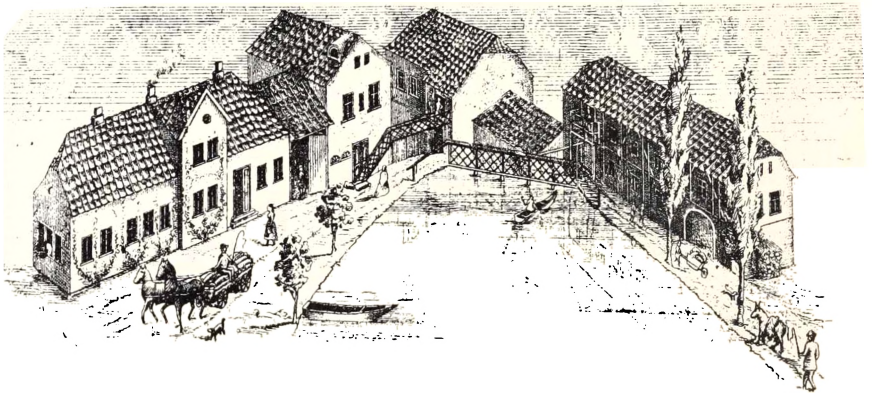
En af de myndigste af den ældre Præsteslægt var Otto Engelsted
Friis. Som det spores i hans Selvbiografi, havde han levet som en ret
Præst efter den ældre Tids Ideal og havde opdraget sin Menighed til
et godt og nyttigt praktisk Levned ikke mindre end til Kristendom.
Arbejdet for Skolevæsenets, og for Landvæsenets Forbedring stod
for ham som ikke mindre vigtigt end den kirkelige Virksomhed.
Naar Konfirmanderne to hele Dage om Ugen mødte til Præsten, var det
ikke blot for at oplæres i Religion men ogsaa for at faa Besked om
Agerdyrkning, Staldfodring og andre «nyttige Kundskaber». I sine
sidste Dage udtrykte den gamle Mand sin Tro paa «de gode Gærnin-
gers» Nytte ved den Gravskrift, han forfattede til sit og sin Hustrus
Gravsted: *«Det retskafne og gavnrige Levned velsignes og velsig-
ner endnu efter Døden.»* Mellem ham og Sønnen, der var opfyldt af
den luthersk-grundtvigske Kristendomsopfattelse, maatte det da komme
til Brydninger; Tonen i Sønnens Prædikener, hans Vandringer rundt i
Sognene til Sygebesøg og Andagter, hans ivrige Deltagelse i de gude-
lige Møder, hans Kamp for at ombytte Balles Lærebog med Balslevs
Katekismus, alt dette fandt ikke Forstaaelse hos den gamle Præst.

I Sognet stod der Kamp mellem gammelt og nyt, og «Kapellan
Friis» havde ikke mindst en haard Modstander i en af Sognets rigeste
og mest indflydelsesrige Mænd, Branddirektør Jacob Conrad Nielsen i
Kjertinge. Derimod var Kammerraad Brorson paa «Edelsæde», der laa
umiddelbart op til Kirken og Præstegaarden, den unge Præst en kærlig
Ven. Det samme gode Forhold udviklede sig mellem den unge Præst
og mange andre af Sognets Beboere og blandt disse hos Lærerfamilien
Suhr i Kjølstруп, hvor Fader og Søn afløste hinanden i Skolegærrningen.
I Kjølstруп sluttede Friis ligeledes Venskab med en ung Lærer, Povl
Nyholm der blev ansat ved Kjølstруп Skole, et Venskab der for dem
begge fik stor Betydning og holdt sig til det sidste.

Sidst paa Aaret 1860 flyttede Kr. Friis bort fra Kjølstруп Præste-
gaard, hvor han hidtil havde haft Bolig, idet han den 7. December
holdt Bryllup med Juliane Marie Landkilde. Hun var født 26.

September 1832 paa Landkildegaarden i Fraugde Sogn og Datter af Stephan Christian Juliussen Landkilde (1802—1878) og Anelisbet Andersdatter fra Lundsgaarden (1805—1886).

Kun ni Aar gammel var Juliane Marie Landkilde kommen hjemme fra og blev indtil sit sejtende Aar i Odense, hvor hun i Jomfruernes Kjærs Institut fik en udmærket Undervisning. I 1848 konfirmeredes hun i Fraugde Kirke af Kapellan Krøyer og fem Maaneder efter kom hun atter hjemme fra som Lærerinde. Som saadan var hun i de følgende Aar forskellige Steder paa Fyn, først paa Aagaarde ved Bogense

EJBY MØLLE,
omtrent 1860.

hos Proprietær Maaløe, derefter paa Liselund ved Nyborg hos Birke-dommer Hastrup og endelig hos Provst Hansen i Fraugde.

Derpaa tog Jfr. Landkilde et Par Aar til Nakkebølle ved Faaborg for at lære Husholdning hos Forpagter Mackeprang og hans Hustru. Herfra kom hun vel en fireogtyve Aar gammel til Kjølstrup Præstegaard, hvor hun blev et Aars Tid; der lærte hun Kr. Friis at kende; de blev forlovede, og efter et Par Aars Forlovelse holdt de nu Bryllup. Vielsen skete ved Provst Schwitzer i Frue Kirke i Odense, da Brudens Fader imidlertid havde købt Ejby Mølle tæt udenfor Byen. Om Aftenen kørte de nygifte til deres fremtidige Hjem i Hundslev, hvor Møller Landkilde havde købt et Hus med 6 Tdr. Land til dem. Her i «Smedens Længe» fødtes de to ældste Børn, Steffen og Anna,

og her boede Kr. Friis med sin Hustru, indtil Familien efter gamle Pastor Friis' Død 30. December 1864 flyttede ind i Præstegaarden, hvor de blev indtil den ny Sognepræst Erik Høyer Møller i Foraaret 1866 tiltraadte Embedet. I Kjølstup Præstegaard fødtes et tredje Barn, en lille Pige, Thora, der døde efter et halvt Aars Forløb.

Et Billede fra de unge Præstefolks Liv i Hundsløv giver Povl Nyholm i et Brev henvend halvhundrede Aar senere.

«SMEDENS LÆNGE» I HUNDSLØV.
Kapellan Friis' Bolig 1860—1865.
Efter Fotografi af J. Larsen, Hundsløv.

«Billedet af «Smedens Længe» fremkalder i min Sjæl Erindringen om sollyse Sommerdage. Det er underligt, at jeg aldrig mindes en Vinter- eller Efteraarsdag i «Smedien». Kun Lys og Sommer i de smukke Naturomgivelser, og det samme i de unge Præstefolks Husliv. Skyggerne gik — i alt Fald for mit Øje — kun over deres Hjem som Sommerskyernes Skygger over Markerne. Og hvor tog de kærligt imod mig unge Svend! Baade den statelige Frue og den muntre, kærlige og alvorlige Præst.

Fru Friis var en ypperlig Vertinde, og hendes Kaffe var ikke blot

god, den var «delicieux», og ved Kaffebordet gik Samtalen livligt med Spøg og Alvor, «krydret med Salt», som skrevet staar. — Alt det ny i Kirke og Skole blev drøftet, og det frydede Præsten, naar han fra Blade eller andet Steds fra kunde give en frisk og maaske noget oprørsk Synsmaade til bedste, der brød sig fejl om det ærværdige overleverede. Det morede ham øjensynlig at synes mere «rød», end han i Virkeligheden var, overfor den unge Lærer fra det konservative Skaa-

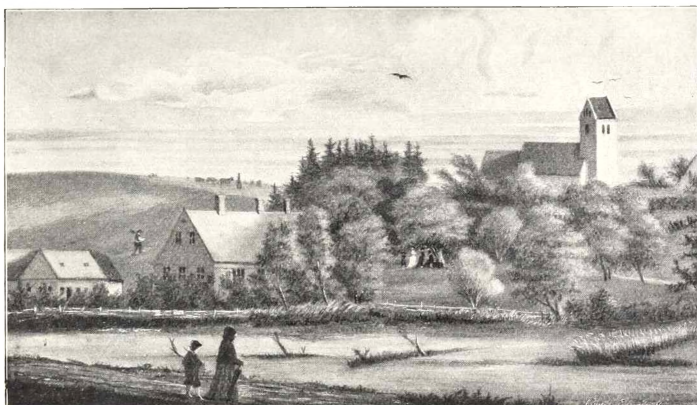
FISKER KRUSES HUS PAA HALSKOV.
Her boede Kr. Friis omkring 1870.

rup. Men han var en Hjertemand og en sanddru Natur, der kun drev Spot med, hvad der var «dødt», opstillet og forløjet. Han ærede det gode gamle, og han ærede de gamle. Det var smukt at se hans Hensynsfuldhed imod de gamle Lærerfolk i Kjølstруп. Og den unge Lærer der nede følte, hvor god en Mand han var, naar han med Hænderne paa hans Skuldre saae paa ham med de rare milde Øjne og med Hjertet paa Læberne talte Trøstens og Opmuntringens Ord.

Den, der har haft den Glæde at møde Pastor Friis's «Velkommen», naar han i Døren tog imod en med aabne Arme, vil ikke kunne glemme den Hjertevarme, der slog en i Møde, saa lidt som den Liv-

lighed han under den Samtale, der snart kom i Gang, udfoldede, idet han baade gav af sit eget Forraad, «nyt og gammelt», og med aaben Sans modtog hvad andre kunde give. Han var en munter Mand, ja han kunde være lystig indtil Overgivenhed, saa at han til Trods for, at Sangens Gave var ham nægtet, godt kunde istemme en lystig Vise, og «en god Historie» hørte og fortalte han gerne.»

Paa dette Tidspunkt kort efter Krigen søgte en Mængde tidligere slesvigske Præster Embeder i Kongeriget, og det faldt svært for Kr. Friis at finde Ansættelse. I hened to Aar var han tjenstledig; medens Hustru

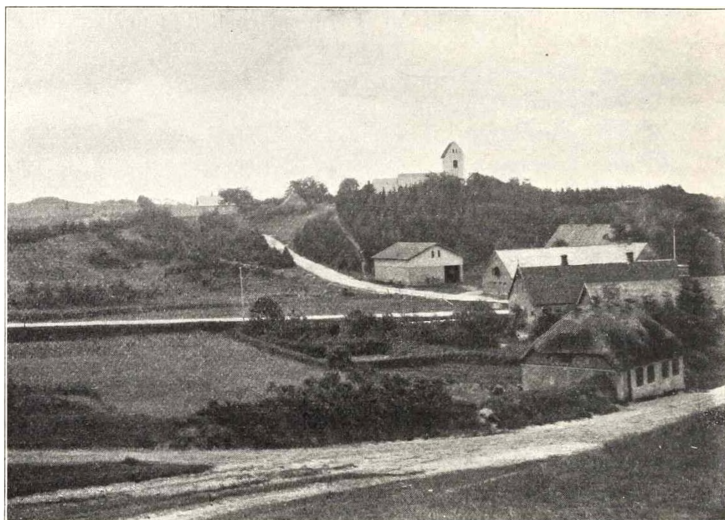
DAUBJERG PRÆSTEGAARD.
Efter Tegning af P. Nyholm 1879.

og Børn boede i Kjerteminde, virkede han rundt om i Danmark som Hjelpepræst. I Lindelse paa Langeland, i Dalby ved Rønnede i Sydøstsjælland og i Bjerregrav ved Randers opholdt han sig i denne Egen-skab. Omsider fik han i 1868 paany fast Embede, idet han 3. August blev udnævnt til Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Korsør, hvor Pastor Wad i 1860 var bleven Sognepræst.

I Korsør optog Lærervirksomheden en stor Del af Kr. Friis' Tid; hans Ævner til selv at undervise og vinde Børnenes Hengivenhed lagde sig klart for Dagen, og han bestræbte sig ivrigt for at forbedre Under-visningen. Et alvorligt Sygdomsanfald, fremkaldt ved Overanstængelse, erindrede om Svagheden i Ungdomsaarene. Med Pastor Wad og hans

Familie fornyedes et hjærtelig Venskab og Forbindelsen med Magister Viborg, der ligeledes var flyttet fra Fyn og var bleven Præst i Slagelse, knyttedes paany.

Kun knap syv Aar varede Opholdet i Korsør, hvor den yngste Søn, Aage, fødtes. Allerede 14. December 1874 udnævntes Kr. Friis til Sognepræst for Daubjerg, Mønsted og Smollerup Menigheder i Viborg Stift, midt paa Heden mellem Viborg og Holstebro. Her tilbragte han seks virksomme

DAUBJERG KIRKE OG PRÆSTEGAARD.

Fotografi 1905.

Aar paa Højden af sin Arbejdskraft, i en Egn hvis alvorlige, storslaaede Natur fængslede ham dybt, blandt en godsindet og venlig Befolkning, til hvilken han hurtig knyttede sig saa fast, at han egentlig altid siden længtes tilbage dertil.

Lærer J. Jensen i Daubjerg, der arbejdede sammen med ham i det meste af denne Tid, skrev efter Kr. Friis Død om ham, at han for Soggenes Beboere kom til at staa som den jævne og omgængelige Mand med det store Hjærtelag, det lyse Syn paa Livet og med Blik «for alt stort og skønt heneden». «Hans lyse Livsanskuelse, der var

forenet med dyb Alvor, sporedes i hans Forkyndelse, der var hjertelig og opbyggede. Ved Sygesengen havde han efter sit eget Udsagn sine bedste Timer.»

Fra Ungdommen af havde han pædagogiske Interesser, og i Korsør havde han ikke blot faaet Erfaring i praktisk Skolegærning, men ogsaa Sans for Skolevæsenets Ordning. Han var efter samme Lærers Vidnesbyrd en udmærket Tilsynsmand, der havde Ævne til at yde Lærerne en god Vejledning. Han kendte til Fuldkommenhed Folkeskolens Mangler og arbejdede ivrig for at raade Bod paa dem; hans almindelige Opfattelse af Skolepørgsmaal var præget af Sympathi for Friskolebevægelsen og af det grundtvigske Syn paa Kirke- og Folkeliv. Ved Siden heraf tog han energisk fat paa praktiske Reformers, og opnaaede i den korte Tid, han var i Daubjerg, at faa udrettet en hel Del, særlig da han i 1878 blev Formand for Sogneraadet. Han fik gennemført en ny Skole- og Undervisningsplan for Kommunernes Skoler og fik oprettet to nye selvstændige Biskoler i afsides liggende Dele af Sognene, derved fik alle Skolerne fuld Undervisning seks Dage ugentlig hele Aaret, medens Kirkebylærerne hidtil havde maattet besøge Biskolerne et Par Dage om Ugen med Forsømmelse af Hovedskolerne. Han var virksom for Oprettelse af Skole- og Folkebogsamlinger, han læste privat med forskellige unge Bøndersønner fra Sognet og forberedte enkelte til videregaaende Skolegang. For forældrelose eller vanartede Børn fra København, der af Magistraten anbragtes i Pleje ude paa Heden, søgte han at skabe bedre Vilkaar, og greb i flere Tilfælde ind overfor daarlig Behandling. Han tog sig af Kommunens Fattigvæsen og fik indrettet en Fattiggaard, hvad der blandt andet havde til Følge, at unge kraftige Familier, der før havde meldt sig til Fattigvæsenet, nu foretrak at sørge for sig selv.

Politisk var han i disse Aar meget interesseret; som Venstremand i Tilslutning til det «danske Venstre» deltog han adskilligt i det politiske Røre paa den hidtil ret udprægede Højreegn.

Ogsaa paa andre Omraader var han virksom. Han interesserede sig levende for Haveanlæg og Plantning. Hedeselskabet havde i ham en ivrig Ven; han stod i levende Forbindelse med Dalgas, og det skyldtes hans Bestræbelser, at Daubjerg Storkrat, en ældgammel Skov, der henlaa uden Røgt og Pleje, kom ind under Hedeselskabets Tilsyn,

og efter at være bleven ryddet og tilplantet blev til en værdifuld Skov.

Præstegaarden i Daubjerg laa ved en rindende Bæk ved Foden af «Kirkebakken», paa hvis Top Kirken hævede sig. Op ad Bakkesiden laa en stor Have, grænsende til Kirkegaarden, med herlig Udsigt over Enge mod fjærne Hedebanker. Det var alt i alt en idyllisk Oase i det træløse Hedelandskab langs Landevejen mellem Viborg og Holstebro.

Med en Interesse, der beslaglagde pekuniære Midler langt ud over hvad der i Virkeligheden var Ævne til, søgte Kr. Friis at forny og forskønne dette Sted, der hurtigt bandt hele Familien til sig med stærke Baand. Det faldefærdige Stuehus og Staldbygningen blev ombygget, kun Laden blev sparet til Efterfølgeren. Haven blev bragt i Orden, Frugttræer plantede og en stor Køkkenhave nyanlagt; Plantningen paa Kirkebakken blev udvidet og bragt i Kraft. Til dette hyggelige Præstehjem, der lokkede fremmede Vejfarende ind fra Landevejen, drog i Sommerferienne Gæster, Slægt og Venner, Ældre og Unge, i Flok og skabte en Række glade Dage.

Her færdedes Steffen og Anna Friis sammen med de to Børn af Forældrenes Ungdomsvenner — Magdalene Petersen og Christian Wad —, til hvem de bandt sig for Livet. Ved Steffen og Magdas Bryllup 1888 skrev Anna siden om Daubjerg Præstegaard:

«Skygget laa det af Birk og Gran
ind under den Bakkeseid,
Solnedgangenes Rosenland
dog skænkede Syner end:

i Vester laa Drømmenes Gyldenslot, og did søgte Øjet.

Legen gik under Bakkehæld
i Præstegaarden der hjemme;
mangen dejlig Skærsommerkvæld
de to vil ret aldrig glemme,
thi Ungdomsglæde paa Heden bor og hvisker i Dale.

Lyngen folder sit Tæppe ud,
og Lærke og Hjeile syng,
mødte han der sin unge Brud,
saa jublende glad uden Tyng:
om Livets Fylde da bares Bud til Hjærterne unge.»

I disse Aar udfoldede sig klart og harmonisk mange af de Egenskaber, der gjorde Kr. Friis kær for alle, der kom ham nær.

Lettest fik hans Væsen Udtryk, naar han, som det var hans store Glæde, kunde færdes mellem Unge. Mange Unge vil mindes Samtaler med ham, især paa Tomandshaand. Da følte de hans altid lyttende Øre og forstaaende Smil. Alt det gærende, uafklarede hos unge Men-

SKYUM PRÆSTEGAARD,
omtr. 1895.

nesker kom de frimodigt frem med overfor ham. Deres Sag blev helt hans, deres Kamp og Uro. Det stadig bølgende og levende i hans eget Sind gav ham Sympathien og Forstaaelsen. Vekselvirkningen var inciterende for ham. Han elskede Sang, skønt selv umusikalsk. Han kunde lade sig bære af en levende, fuldtonende Menighedssang eller Folkesang. Det aandfuldeste han ydede i Tale var Tolkning af en eller anden Salme eller Sang. Han var menneskeglad, sygnede og visnede uden Samfund med beslægtede Sjæle.

I Daubjerg groede man hurtig fast, som skulde Opholdet der

blive et Ophold for Livet, og det var alene de pekuniære Forhold, der til hele Familiens Sorg bragte Kr. Friis til at søge Forflyttelse til Kald med større Indtægter.

18. Juni 1880 kaldtes han til Sognepræst for Skyum-Hørdum Menigheder i Thy, Aalborg Stift, hvilket Embede i adskillige Aar ogsaa var meget lille, indtil en Formandspension bortfaldt. I dette sit sidste Embede forblev Kr. Friis i 21 Aar.

Befolkningen i Thy var af en mindre umiddelbar Natur end i Daubjerg, og det tog længere Tid, før han og hans Hustru groede rigtig fast iblandt den. Men i de tyve Aar vandt Præstefamilien mange gode Venner; en ikke ringe Del af Menigheden sluttede sig om Præsten og han delte med en Række Familier i Sognene et inderligt Samliv om kirkelige Interesser. Blandt Omegnens Præster fandt man i Aarenes Løb Mænd af vidt forskellige kirkelige Anskuelser, med hvem Omgangen virkede tilskyndende og oplivende, og Kr. Friis tog interesseret Del i de Bevægelser paa Egnen, der stod i Forbindelse med Valgmenigheds- og Frimenighedslivet paa Mors og Brydningen mellem den grundtvigske Retning og Indre Mission.

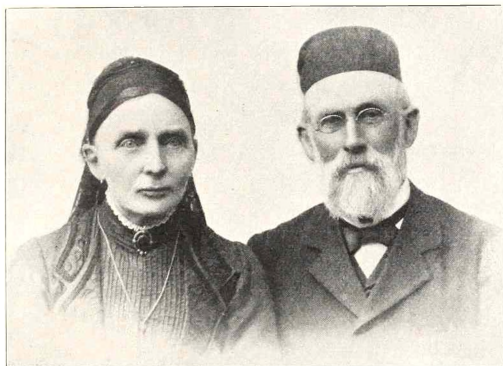
I det kommunale Liv var der i Thy mindre Brug for Præsterne, og i politisk Henseende var Kr. Friis nu mindre interesseret end i Daubjerg. Kun som Formand i Skolekommissionen var han ligesom i Daubjerg meget virksom, og Skolevæsenet gik ogsaa her i høj Grad fremad i hans Tid. Han tog stærk Del i Arbejdet for at skabe en Foredragsforening, og det var for en stor Del hans Fortjeneste, at Ungdommen paa Egnen begyndte at søge til Højskolerne.

Præstegaarden i Skyum, der straks efter Ankomsten maatte underkastes en Hovedreparation, havde en ret trist Beliggenhed i Mod-sætning til det ejendommelige Landskab om Daubjerg. Haven var flad og ensformet, men ogsaa paa den anvendte Kr. Friis stor Umage og Bekostning; en udmærket Frugt- og Køkkenhave blev skabt og blev et Eksempel for mange i Sognene, hvor Præsten virkede for Havedyrkning og Plantning.

Beliggenheden saa langt mod Nord og Vest føltes, navnlig da Børnene kom bort, giftede sig og tog Ophold paa Øerne, efterhaanden ensomt og trykkende, især da Alderen førte megen Svagelighed med sig. En alvorlig Øresygdom, som Kr. Friis havde gennemgaaet i sin Ung-

dom, havde efterladt nogen Tunghørighed. Mod Slutningen af Opholdet i Skyum tog denne Lidelse noget til og hæmmede ham i hans Virksomhed. Hertil kom en voksende Nervøsitet, der navnlig besværliggjorde Udførelsen af kirkelige Handlinger. I et Par Aar holdt Kr. Friis derfor Kapellan, men fra 1. Januar 1902 tog han sin Afsked, efter at han allerede i Oktober 1901 med sin Hustru var flyttet til København.

Her havde de gamle Præstefolk først i nogle Aar et eget Hjem i Livjærgade paa Østerbro. Men med Alderen og tiltagende Skrøbe-

KRISTIAN OG JULIANE MARIE FRIIS.
December 1904.

lighed syntes de tilsidst, at Husførelsen blev for besværlig. 16. Novbr. 1905 flyttede de derfor til et Pensionat paa Maglekildevej paa Frederiksberg.

Trods Skrøbelighed samlede det sig til en harmonisk Livsaften for dem. Den Nervøsitet, som de svigtende Kræfter havde voldet Kr. Friis de sidste Aar i Præstegerningen, fortog sig en Del, da Ansvaret var taget fra ham. Den Bistand, han interesseret og utrættelig til det allersidste, ydede sine Sønners litterære Arbejde, gav ham et lykkeligt Afløb for hans Virksomhedstrang. «Hvor er dette Arbejde en mageløs Velsignelse for mig,» kunde han sige Gang paa Gang. En særlig Glæde var det altid for ham og hans Hustru, at to af deres Børn ved Ægteskab var bleven forenet med to Familier, med hvem der i Ungdomstiden var bleven knyttet aldrig brudte Venskabsbaand, Familien Wad og Direktør Michael Petersen.

Samtidig med at de fulgte deres Børn og Børnebørn med den var-
somste, inderligste Aarvaagenhed, samlevede med dem det mest mulige
i smaat og stort, stilfærdigt og kærligt, vedligeholdte de trofast gamle
Forbindelser nær og fjern, især naar de hørte om Sygdom og Sorg.
Kr. Friis' kærlige milde Blik har i disse Aar bragt Trøst og Oplivelse
til mange, og hans Breve vil savnes med deres opmuntrende alvorlige
Ord. For ham selv var hans Kirkegang og Tilslutning til Menigheden
navnlig i Frederikskirken en stadig Kilde til Oplivelse, til Fornylse af
Samfundslivet, der for ham var saa dyrebart. Vaagen og interesseret
fulgte han med i Tidens Rørelser. Var han til Tider træt og uden
Tilknytning til aandeligt Liv, kunde han mismodig ryste paa Hovedet
og sige: «Jeg kan ikke lide mig selv,» — en vaagen og levende Sjæl
fordrede han, det var Livsbetingelsen. Men trøstigt føjede han lidt
efter til, med sit lyse Blik: — «Gud ske Lov, Vorherre kendes ved
mig alligevel; jeg er hans, hvordan det gaar.»

Det stod sin Prøve, da han Natten den 8. Marts 1910 laa under
usigelige Lidelser, foraarsaget ved en sørgelig Brandulykke. Trøstigt og
tillidsfuld som et Barn fandt han frem de gamle Salmer, som Livet
igennem havde været i hans Hjærte og paa hans Tunge: «Her vil
ties, her vil bies, her vil bies, mit svage Sind.»

Saadan gik han hjem.

Han blev begravet paa Frederiksberg Fasankirkegaard Lørdag den
12. Marts 1910. Ved hans Begravelse blev sungen den Salme, som
altid fra hans Ungdomstid, fra de gudelige Forsamlings Tid, i hans
Øren havde Sejersklangen: «Den store, hvide Flok, vi se.»

Endnu et Aar levede hans Hustru, men hendes Helbred, der i
mange Aar havde været svagt, nedbrødes snart fuldstændig, selv om
hun til det sidste bevarede sin Aands Livlighed og Kraft. Efter fem
Maaneders næsten uafbrudte Sygeleje sov hun stille hen Tirsdag den
30. Maj 1911. Torsdag den 1. Juni jordedes hun ved sin Husbonds
Side.

